

EIROPAS KOMISIJA
REĢIONĀLĀS POLITIKAS
ĢENERĀLDIREKTORĀTS
Nozaru attīstība, ietekme, novērtēšana un jauninājumi
Novērtēšana un papildināmība

Jaunais plānošanas periods 2007.—2013.

Metodiskie darba dokumenti

4. DARBA DOKUMENTS

**Metodiskie norādījumi izmaksu un ieguvumu
analīzes veikšanai**

08/2006

Saturs

1. DARBA DOKUMENTA JOMA	3
2. VISPĀRĪGIE IZMAKSU UN IEGUVUMU ANALĪZES PRINCIPI	3
2.1 Izmaksu un ieguvumu analīze un lielle projekti.....	4
2.2 Izmaksu un ieguvumu analīzē ietveramie kritēriji	5
2.2.1 Mērķu izvirzīšana, projekta identificēšana un priekšizpētes rezultāti	5
2.2.2 Finansiālā analīze.....	5
2.2.3 Ekonomiskā analīze	8
2.2.4 Jūtīguma un riska analīze.....	10
3. ES FINANSĒJUMA APJOMA NOTEIKŠANA	10
3.1 Tiesiskais regulējums	10
3.2 Darbības joma.....	11
3.3 Finansējuma deficīta metode.....	11
4. ĪPAŠI ASPEKTI.....	12
4.1 Parasti paredzamais ienesīgums	12
4.2 Princips „piesārņotājs maksā”	13
4.3 Taisnīgums (īstenojamība)	14
4.4 Publiskā un privātā sektora partnerība	14
5. NOBEIGUMA PIEZĪMES	15
6. GLOSĀRIJS	16
7. LITERATŪRAS SARAKSTS	17
I PIELIKUMS: PUBLISKĀ UN PRIVĀTĀ SEKTORA PARTNERĪBA (PPP).....	18
II PIELIKUMS: VIENLĪDZĪBA (ĪSTENOJAMĪBA)	19
III PIELIKUMS: ES FINANSĒJUMA APJOMA NOTEIKŠANA: SKAITLISKS PIEMĒRS.....	20

1. DARBA DOKUMENTA JOMA

Šā dokumenta mērķis ir sniegt darba noteikumu kopumu, kas sekmēs konsekventāku un precīzāku Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Kohēzijas fonda finansējumu pieteikumu izmaksu un ieguvumu analīzi (IIA) un tādējādi informētāku lēmumu pieņemšanas procedūru.

Šie norādījumi ir paredzēti vadošām iestādēm, kuras pasūta izmaksu un ieguvumu analīzi vai veic to iekšēji. Tomēr šis dokuments nav instrukcija vai rokasgrāmata izmaksu un ieguvumu analīzes veikšanai¹.

Darba dokumentā ir izskaidroti daži vispārīgie izmaksu un ieguvumu analīzes principi lielajiem projektiem un procedūra, lai noteiktu ES finansējuma apjomu visiem projektiem. Dokumenta pamatā ir iepriekšējos programmēšanas periodos gūtā projektu novērtēšanas prakse un vienlaikus ņemti vērā jaunie normatīvie akti laikposmam no 2007.—2013. gadam.

Regulas 1083/2006 40. panta e) punktā ir noteikts, ka lieli projekti finanšu atbalsta saņemšanai no struktūrfondiem un Kohēzijas fonda (tālāk tekstā „Fondi”) ir jāiesniedz Komisijai **kopā ar informāciju par izmaksu un ieguvumu analīzi**. Savukārt, Komisijai ir jāsniedz indikatīvas metodiskas pamatnorādes izmaksu un ieguvumu analīzes veikšanai.

Attiecībā uz finansiāli ienesīgiem projektiem Komisija ir izvirzījusi priekšlikumu vienkāršot un vienādot metodi (tā saukto „finansējuma deficīta metodi”), lai noteiktu Fondu atbalsta likmi projektiem, kas rada ieņēmumus. Šai sakarā tā reaģē uz Eiropas Revīzijas palātas kritiku par nekonekvenci. Komisijas īstenošanas regulai 1828/2006 ir pievienotas arī infrastruktūras un produktīva ieguldījuma standarta pieteikuma veidlapas.

Lai nodrošinātu konsekvenci dalībvalstī, ir izvirzīts priekšlikums dalībvalstīm izstrādāt savas pamatnorādes, ņemot vērā to specifisko institucionālo uzbūvi, īpaši transporta un vides nozarē.

Darba dokumenta pirmajā daļā ir apskatīti vispārīgie izmaksu un ieguvumu analīzes principi un raksturoti aspekti, kas jāņem vērā, izstrādājot projekta pieteikumus, ko apstiprināšanai iesniedz Komisijas dienestiem. Dokumenta otrajā daļā tiek skaidrots, kā nosaka ES finansējuma apjomu. Trešajā daļā ir apspriesti konkrēti jautājumi saistībā ar ienesīgumu, kas tiek parasti paredzēts, principu „piesārņotājs maksā”, pieejamību un valsts un privātā sektora partnerību.

2. VISPĀRĪGIE IZMAKSU UN IEGUVUMU ANALĪZES PRINCIPI

Lielajiem projektiem jāiesniedz izmaksu un ieguvumu analīze divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ir jāpierāda tas, ka projekts ir vēlams no ekonomiskā viedokļa un sekmē ES reģionālās politikas mērķu sasniegšanu. Otrkārt, ir jāpierāda, ka, lai projekts būtu finansiāli dzīvotspējīgs, ir nepieciešams Fondu finansiāls ieguldījums. Uz šā pamata būtu jānosaka attiecīgais atbalsta apjoms.

¹ 2002. gadā Reģionālās politikas ģenerāldirektorāts atjaunināja „Investīciju projektu izmaksu un ieguvumu analīzes rokasgrāmatu” ERDF, ISPA un Kohēzijas fondam. Tā ir pieejama Info regio.

Izmaksu un ieguvumu analīze ir galvenais instruments, ar ko novērtēt projektu ekonomiskos ieguvumus. Principā ir jānovērtē visi ietekmes veidi: finansiālā, ekonomiskā, sociālā ietekme, ietekme uz vidi utt. Izmaksu un ieguvumu analīzes mērķis ir noskaidrot visus iespējamus ietekmes veidus un monetāri novērtēt (t.i., piešķirt naudas vērtību), lai noteiktu projekta izmaksas un ieguvumus; pēc tam tiek apkopoti rezultāti (neto ieguvumi) un izdarīti secinājumi par to, vai projekts ir nepieciešams un vai to ir vērts īstenot. Jānoskaidro papildu izmaksas un papildu ieguvumi, proti, ņemot vērā atšķirības starp projekta scenāriju un alternatīvo scenāriju bez projekta.

Ietekme ir jānovērtē, ņemot vērā iepriekš izvirzītos mērķus. Novērtējot projektu pēc mikroekonomiskajiem rādītājiem, izmaksu un ieguvumu analīzē var novērtēt, vai tas atbilst un attiecas uz specifiskiem makroekonomiskiem mērķiem. Reģionālajā politikā izmaksu un ieguvumu analīzi piemēro, lai novērtētu konkrēta investīciju projekta atbilstību ES reģionālās politikas mērķiem.

Izmaksu un ieguvumu analīzē izmantotais analīzes līmenis ir jānosaka saistībā ar sabiedrību, kurā projektam ir vajadzīgā ietekme. Izmaksas un ieguvumi var rasties un uzkrāties dažādos ģeogrāfiskajos līmeņos, tādēļ ir jālemj par to, kuras izmaksas un ieguvumus ņemt vērā. Tas parasti ir atkarīgs no projekta lieluma un jomas. Var ņemt vērā ietekmi pašvaldības, reģionālā, nacionālā un arī Kopienas līmenī.

Projekta potenciālās ietekmes novērtēšana analītiķiem ir vienmēr saistīta ar nenoteiktību. Tā ir pienācīgi jāņem vērā izmaksu un ieguvumu analīzē. Viens no visaptverošas analīzes aspektiem ir risku novērtējums, tāpēc ka ar tā palīdzību projekta virzītājs var labāk saprast, kā varētu mainīties paredzamā ietekme, ja izrādīsies, ka daži galvenie projekta mainīgie lielumi izrādās citādāki, nekā plānots. Rūpīga risku analīze ir pamatā pārdomātai riska vadības stratēģijai, kura, savukārt, ietekmē projekta koncepciju.

2.1 Izmaksu un ieguvumu analīze un lielie projekti

Regulas 1083/2006 40. panta e) punktā ir paredzēts, ka dalībvalsts (vai vadošā iestāde) iesniedz Komisijai lielo projektu izmaksu un ieguvumu analīzi. Ir divi iemesli, kādēļ izmaksu un ieguvumu analīze lielajos projektos ir nepieciešama:

1) lai novērtētu, vai projektu *ir vērts* līdzfinansēt

Jānoskaidro, vai ar projektu tiek veicināta ES reģionālās politikas mērķu sasniegšana, vai tas veicina izaugsmi un nodarbinātību. Lai to pārbaudītu, jāveic ekonomiskā analīze un jāapskata ietekme uz ekonomiskajiem rādītājiem, kurus aplēš izmaksu un ieguvumu analīzē. Ir vienkāršs likums: ja projekta ekonomiskā neto pašreizējā vērtība ir pozitīva, tad sabiedrībai (reģionam/valstij) ir izdevīgāk, ja projekts tiek realizēts, jo tā ieguvumi pārsniedz izmaksas. Tādēļ projektam ir jāsaņem Fondu atbalsts, un tam ir vajadzīgs līdzfinansējums (vajadzības gadījumā skatīt turpmāk tekstā).

2) lai novērtētu, vai projektam *ir nepieciešams* līdzfinansējums

Tas, ka projekts sekmē ES reģionālās politikas mērķu sasniegšanu, vēl nenozīmē, ka tam ir vajadzīgs Fondu līdzfinansējums. Turklāt projekts, kas ir ekonomiski vēlams, var arī būt finansiāli rentabls, un tādā gadījumā tas nebūtu līdzfinansējams no Fondiem. Lai pārbaudītu, vai projektam ir nepieciešams līdzfinansējums, jāveic finansiālā analīze: ja ieguldījumu finansiālā neto pašreizējā vērtība bez Fondu ieguldījuma (FNPV/C) ir negatīva, tad projektam var piešķirt līdzfinansējumu. ES finansējums nedrīkst pārsniegt

to naudas summu, kas vajadzīga, lai projekts sasniegtu nulles līmeni, tādējādi izvairoties no pārmērīgas finansēšanas.

Būtībā dalībvalstīm ir jāiesniedz Komisijas dienestiem izmaksu un ieguvumu analīze par lielajiem projektiem, lai sniegtu pierādījumu tam, ka ES reģionālās politikas mērķu ietvaros projekts ir ekonomiski vēlams ($ENPV > 0$), un ka tam ir arī nepieciešams Fondu finansējums, lai tas būtu finansiāli īstenojams ($FNPV/C < 0$)

2.2 Izmaksu un ieguvumu analīzē ietveramie kritēriji

Eiropas Komisijas „Metodiskais līdzeklis izmaksu un ieguvumu analīzei investīciju projektiem” ir uzskatāms par svarīgāko rokasgrāmatu, kurā padziļināti aplūkots šis jautājums. Šis sadaļas mērķis ir sniegt īsu pārskatu par galvenajiem kritērijiem, kas ir jāiekļauj izmaksu un ieguvumu analīzes ziņojumos, kurus iesniedz Komisijai.

2.2.1 Mērķu izvirzīšana, projekta identificēšana un priekšizpētes rezultāti

Kad radusies un identificēta vajadzība, vispirms būtu jānosaka to pasākumu mērķi, kas vajadzīgi tās realizēšanai. Pēc tam būtu jāapsver un jānovērtē dažādas iespējas, lai noteiktu, kura alternatīva vislabāk var veicināt mērķu sasniegšanu. Projektu var definēt kā darbību ar skaidri noteiktiem mērķiem, kas ietver virkni būvdarbu, darbību vai pakalpojumu, kas ir paredzēti nedalāma, ekonomiski un tehniski precīza uzdevuma izpildei. Tad projekts ir skaidri jānosaka kā *patstāvīga analīzes vienība*. Tas nozīmē, ka izmaksu un ieguvumu analīzes nolūkā dažos gadījumos noteiktus apakšprojektus jāuzskata par vienu lielu projektu, īpaši tad, ja attiecīgu būvniecības stadiju, kurai tiek prasīts Fondu atbalsts, nevar uzskatīt par patstāvīgu projektu. Vajadzības gadījumā analīzē var ietvert tīklu ietekmi.

Ir jāpierāda tas, ka izvēlētais projekts ir vispiemērotākā alternatīva no visām vērā ņemtajām iespējām. Šāda informācija parasti ir atrodamā projekta priekšizpētes rezultātos, kas ir jāiesniedz Komisijai atbilstoši 40. panta c) punktam.

ES reģionālās politikas kontekstā ir arī jāpierāda projekta saskanība ar darbības programmas/prioritārā virziena mērķiem.

Projekts tiek definēts kā „**lielais projekts**”, ja tā *kopējās izmaksas* pārsniedz (39. pants):

- EUR 25 miljonus vides nozares projektos;
- EUR 50 miljonus pārējo nozaru projektos.

2.2.2 Finansiālā analīze

Finansiālās analīzes galvenais mērķis ir aprēķināt projekta finansiālās darbības rādītājus. To parasti veic no infrastruktūras īpašnieka viedokļa. Tomēr, ja īpašnieks un operators nav viena un tā pati persona, vajadzētu veikt konsolidēto finansiālo analīzi. Jāveic diskontētās naudas plūsmas (DNP) analīze. Ir divas galvenās DNP analīzes iezīmes:

1. Tiek ņemtas vērā tikai *naudas plūsmas*, t.i., projektā faktiski samaksātās vai saņemtās naudas summa. Tādējādi **DNP analīzē nedrīkst ietvert** tādas nenaudas grāmatvedības posteņus, kā, piemēram, **amortizācija un rezerves neparedzētiem izdevumiem**. Tomēr, ja ierosinātā projekta pamatā ir sīki izstrādāta risku analīze,

neparedzētus izdevumus var ietvert atbilstīgajās izmaksās, nepārsniedzot 10 % no kopējām investīciju izmaksām bez neparedzētiem izdevumiem. Tomēr neparedzētos izdevumus nekad nedrīkst iekļaut izmaksās, kuras ņem vērā, nosakot finansējuma deficītu, jo izdevumi neveido naudas plūsmas.

Naudas plūsmas ir jāņem vērā par to gadu, kurā tās rodas un attiecīgajā **pārskata periodā** (sk. lodziņu turpmāk). Ja faktiskais projekta ekonomiski lietderīgais dzīves cikls pārsniedz attiecīgo pārskata periodu, ir jāņem vērā arī **atlikusī vērtība**. Vislabāk to vajadzētu aprēķināt kā neto naudas plūsmas pašreizējo vērtību, kas tiek paredzēta ekonomiskajā dzīves ciklā, kurš pārsniedz pārskata periodu.

PĀRSKATA PERIODS

Pārskata periods ir to gadu skaits, par kuriem izmaksu un ieguvumu analīzē ir sniegtas prognozes. Prognozēm attiecībā uz projekta nākotnes tendencēm jāsniedzas līdz periodam, kas pielāgots projekta ekonomiski lietderīgajam dzīves ciklam un ir tik ilgs, lai apvertu iespējamās ilgtermiņa efektus. Projekta pārskata dzīves cikls mainās atkarībā no investīciju rakstura. Turpmāk ir norādīta projekta vidējā dzīvotspēja pa nozarēm, pamatojoties uz starptautiski pieņemto praksi un Komisijas ieteikumiem:

Nozare	Projekta pārskata dzīvotspēja	Nozare	Projekta pārskata dzīvotspēja
Enerģētika	15-25	Ceļi	25-30
Ūdens un vide	30	Rūpniecība	10
Dzelzceļi	30	Pārējie pakalpojumi	15
Ostas un lidostas	25		

2. Apkopojot (t.i., saskaitot vai atņemot) naudas plūsmas dažādos gados, ir jāņem vērā naudas laika vērtība. Tāpēc nākotnes naudas plūsmas diskontē tagad, izmantojot sarūkošu diskonta faktoru, kura lielumu nosaka diskonta likmes izvēle, kuru izmanto DNP analīzē (skatīt lodziņu turpmāk).

Kā minēts iepriekš, izmaksu un ieguvumu analīzi veic, izmantojot papildu izmaksu **metodi**: projektu novērtē, pamatojoties uz izmaksu un ieguvumu starpību starp scenāriju ar projektu un alternatīvo scenāriju bez projekta. Tomēr, ja projekts ir ietverts jau esošā infrastruktūrā, kas rada ieņēmumus, var izrādīties, ka papildu izmaksu metodi ir grūti vai pat neiespējami izmantot. Tādā gadījumā Komisija iesaka finansiālajā analīzē izmantot **atlikušo sākotnējo izmaksu metodi**:

- scenārijs bez projekta ir scenārijs bez infrastruktūras;
- scenārijā ar projektu ņem vērā, no vienas puses, ne tikai infrastruktūras jaunā elementa, bet arī investīciju izmaksas jau esošajā infrastruktūrā, kas novērtēta pēc tās pašreizējās atlikušās vērtības, un, no otras puses, visus ieņēmumus, kas pēc projekta gūti no visas infrastruktūras. Pamatdarbības izmaksām un ieņēmumiem, ko ņem vērā par visu infrastruktūru, ir jārodas no efektīvas darbības scenārija.

Vajadzības gadījumā esošās infrastruktūras pašreizējo atlikušo vērtību var aprēķināt kā parādu apkalpošanas maksājumu par aizdevumu atlikušo pašreizējo vērtību.

Finansiālajā analīzē, kas ir ietverta liela projekta izdevumu un ieguvumu analīzē iesniegšanai Komisijai, īpaši jācenšas:

- novērtēt **investīciju finansiālo ienesīgumu** un pašu (valsts) kapitālu,
- **noteikt** atbilstošo (maksimālo) **Fondu ieguldījumu**,
- pārbaudīt, vai projekts ir **finansiāli noturīgs**.

Investīciju finansiālo ienesīgumu var novērtēt, aplēšot investīciju finansiālo neto pašreizējo vērtību un finansiālo ienesīguma vērtību (FNPV/C un FRR/C). Šie rādītāji norāda uz neto ienākumu spēju atmaksāt investīciju izmaksas neatkarīgi no to finansējuma veida. Lai pieprasītu projektam Fondu finansējumu, FNPV/C ir jābūt negatīvam, bet FRR/C tādējādi ir jābūt zemākam par analīzē izmantoto diskonta likmi.²

Aprēķinot pašu (valsts) kapitāla (FNPV/K, FRR/K) finansiālo ienesīgumu, projektā investētos finanšu resursus — bez ES finansējuma —, uzskata par izejošo naudas plūsmu nevis par investīciju izmaksām. Kapitālieguldījumus jāņem vērā tajā brīdī, kad tos faktiski izmaksā saistībā ar projektu vai atmaksā (aizdevumu gadījumā).

DISKONTA LIKME

Diskonta likmei, ko izmanto finansiālajā analīzē, ir jāatspoguļo *alternatīvās kapitāla izmaksas* ieguldītājam. Tā ir negūtā peļņa vislabākās projekta alternatīvas gadījumā.

Komisija iesaka izmantot Fondu līdzfinansētajos valsts investīciju projektos reālo 5 % finansiālo diskonta likmi kā indikatīvo orientējošo likmi. Salīdzinājumā ar plānošanas periodu 2000.–2006. zemākā likme atspoguļo mainīgos makroekonomiskos apstākļus ES.

Vērtības, kuras novirzās no 5 % orientējošās likmes, tomēr var būt attaisnotas, pamatojoties uz:

- īpašajiem makroekonomiskajiem apstākļiem dalībvalstī,
- investora veidu: piemēram, diskonta likme var būt augstāka PPP projektiem, kur privāto finansējumu ietveršana var palielināt alternatīvās kapitāla izmaksas,
- attiecīgo nozari (piem., transporta, vides, enerģētikas nozare utt.).

Faktiskās (vidējās svērtās) kapitāla izmaksas attiecīgajā projektā vajadzētu uzskatīt par zemāko robežu.

Ir ļoti svarīgi ievērot konsekveni attiecībā uz līdzīgos projektos izmantotajām diskonta likmēm vienā un tajā pašā reģionā/valstī. Komisija aicina dalībvalstis to pamatnostādnēs norādīt pašām savu diskonta likmes sliekšni. Tad šī reference ir jāpiemēro konsekventi.

Jāņem vērā tas, ka, ja diskonta likme ir izteikta *reālajā izteiksmē*, tad attiecīgi analīze ir jāveic *nemainīgajās cenās*. Ja nepieciešams, ir jāņem vērā relatīvo cenu izmaiņas. Ja to vietā izmanto *pastāvošās cenas*, tad ir jāpiemēro *nominālā* diskonta likme.

ES finansējumu nosaka saskaņā ar 55. panta noteikumiem. Projekta ieņēmumi ir pienācīgi jāņem vērā, lai Fondu finansējums tiek modulēts saskaņā ar projekta bruto pašfinansējošo kvotu un nenotiktu pārmērīga finansēšana. ES finansējuma noteikšana un tā pamatā esošā „finansējuma deficīta” metode ir apskatīta 3. sadaļā.

Projekta finansiālā noturība ir jāvērtē, pārbaudot, vai kumulatīvās (nediskontētās) neto naudas plūsmas ir pozitīvas visā attiecīgajā pārskata periodā. Šai nolūkā aprēķināmajā neto naudas plūsmā ir jāņem vērā investīciju izmaksas, visi (valsts un ES) finansiālie

² Tomēr tas nav pieprasīts attiecībā uz ieguldījumiem, kas rada ieņēmumus un uz kuriem attiecas valsts atbalsta noteikumi.

resursi un neto ieņēmumi. Atlikušo vērtību šeit neņem vērā, ja vien aktīvs nav faktiski likvidēts attiecīgās analīzes pēdējā gadā.

2.2.3 Ekonomiskā analīze

Ekonomiskās analīzes pamatā ir princips, ka projekta ieguldījumi ir jāvērtē pēc to alternatīvajām izmaksām, bet rezultāti pēc patērētāju gatavības maksāt. Izvēles izmaksas ne vienmēr atbilst novērotajām finanšu izmaksām; arī vēlmi maksāt ne vienmēr var pareizi noteikt pēc novērotajām tirgus cenām, kas var būt izkropļotas vai nebūt pieejamas. Ekonomiskā analīze tiek veikta no sabiedrības viedokļa.

Finansiālā analīzes naudas plūsmas ir ekonomiskās analīzes sākuma punkts. Nosakot ekonomiskās darbības rādītājus, ir nepieciešamas dažas korekcijas.

- **Fiskālās korekcijas:** ir jāatskaita netiešie nodokļi (piem., PVN), subsīdijas un tīrie transfermaksājumi (piem., sociālās apdrošināšanas maksājumi). Tomēr ir jābūt bruto cenām, ietverot tiešos nodokļus. Ja ārējos efektus koriģēs specifisku netiešo nodokļu/subsīdiju ceļā, tad tie arī ir jāietver.
- **Ārējo faktoru korekcijas:** var rasties daži faktori, kas skar ne tikai no projekta dalībniekus, bet arī pārējos tautsaimniecības subjektus bez jebkādas kompensācijas. Šiem faktoriem var būt negatīva (jauns ceļš, kas palielina piesārņojuma līmeni), vai arī pozitīva (jauns dzelzceļš, kas samazina satiksmes sastrēgumus citā ceļu savienojumā) ietekme. Tā kā pēc definīcijas ārējie faktori parādās bez naudiskas kompensācijas, to nav finansiālajā analīzē, tādējādi jānosaka to apmērs un tie jānovērtē.³
- **No tirgus uz grāmatvedības (ēnu) cenām:** ne tikai fiskālie izkropļojumi un ārējie faktori, bet arī citi faktori (monopolu režīmi, tirdzniecības barjeras, nodarbinātības regulēšana, nepilnīga informācija) var traucēt, ka cenas atbilst tirgus līdzsvaram (t.i., efektīvam līdzsvaram). Visos šajos gadījumos novērotās tirgus (t.i., finanšu) cenas ir maldinošas; to vietā jāizmanto grāmatvedības (ēnu) cenas, kas atspoguļo ieguldījumu izvēles izmaksas un patērētāju vēlmi maksāt par rezultātiem. Grāmatvedības cenas aprēķina, finanšu cenām piemērojot *konversijas faktoros*.

ĒNU ALGA

Darba tirgus izkropļojumu (minimālo algu, bezdarbnieku pabalstu utt.) dēļ parasti finanšu alga ir augstāka par darba izvēles izmaksām. Ir jāņem vērā atbilstīga **ēnu alga**. To var aprēķināt kā vidējo svērto, kurā ir ietverta:

- *ēnu alga konkurētspējīgos darba tirgos:* kvalificētam darbaspēkam un „pārvietotam” nekvalificētam darbaspēkam (t.i., nekvalificētajam darbaspēkam, kas iepriekš ir bijis nodarbināts līdzīgā darbā). To var uzskatīt par līdzvērtīgu finanšu algai;
- *ēnu alga darba tirgos ar piespiedu bezdarbu:* nekvalificētam darbaspēkam, kas projektam ir piesaistīts, lai izvairītos no bezdarba. Var pieņemt, ka ēnu alga ir vienāda ar vidējo brīvā laika naudas vērtību, atskaitot bezdarbnieku pabalstus;

³ Vides ārējo faktoru apmēra noteikšanai var izmantot dažādu metodiku (piem., hedoniskās cenas, ceļojuma izmaksas, nejausību vērtējums utt.). Noderīga informācija par vides *IIA* ir atrodamā *Pearce et al.* (2005.).

- *ēnu alga darba tirgos ar neoficiālu darbību*: nekvalificētam darbspēkam, kas ir piesaistīts projektam un iepriekš bija nodarbināts neoficiālās darbībās. Ēnu algai ir jāatspoguļo paredzamā snieguma vērtība.

Ar vidēja lieluma aprēķinā izmantoto lielumu palīdzību ir jāatspoguļo varbūtējā triju nosaukto grupu darbspēka daļa. Pēc tam ir jāatņem sociālās apdrošināšanas maksājumi.

Ja nav pieejama detalizēta statistiskā informācija par vietējo darba tirgu, par pamatu ēnu algas noteikšanai ir ieteicams izmantot reģionālā bezdarba līmeni. Piemēram, var izmantot šādu vienkāršu formulu, ja ir augsts piespiedu bezdarbs:

$$SW = FW*(1-u)*(1-t),$$

kur SW ir ēnu alga
 FW ir finanšu (tirgus) alga
 u ir reģionālais bezdarba līmenis
 t ir sociālās apdrošināšanas maksājumu likme un attiecīgie nodokļi

Kad ir novērtēta ekonomisko izdevumu un ieguvumu plūsma, piemēro standarta DNP (*DCF*) metodiku, bet jāizmanto **sociālā diskonta likme**.

Pamatojoties uz ilgtermiņa ekonomisko izaugsmi un tīrām laika priekšrocības likmēm, Komisija ierosina šādas **provizoriskās vērtības sociālajai diskonta likmei: 5,5 % Kohēzijas valstīm un 3,5 % — pārējām**. Tās vērtības, kas atspoguļo īpašus sociālekonomiskos nosacījumus un atšķiras, dalībvalstīm ir jāpamato. Piemēram, Francijas *Commissariat Général du Plan* nesēn pazemināja savu references likmi līdz 4 %, bet AK Valsts Kase publiskā sektora investīcijām pastāvīgi piemēro 3,5 % sociālā diskonta likmi. Kad sociālā diskonta likme ir noteikta kā provizoriska vērtība, tā ir konsekventi jāpiemēro visiem projektiem.

Projektam var noteikt šādus ekonomiskās darbības rādītājus:

- Ekonomiskā neto pašreizējā vērtība (ENPV): jābūt lielākai par nulli projektā, kas ir vēlamams no ekonomiskā viedokļa.
- Ekonomiskā ienesīguma norma (*ERR*): jābūt lielākai par sociālā diskonta likmi.
- Ieguvumu un izmaksu attiecība (*B/C*): jābūt lielākai par viens.

ERR un *B/C* attiecība atklāj noderīgu informāciju, jo tā ir neatkarīga no projekta lieluma. Tomēr ir iespējams, ka šos rādītājus ir sarežģīti aprēķināt.⁴ ENPV ir uzticamāka un tā ir jāizmanto kā galvenais rādītājs projekta pārbaudē.

Komisija aicina dalībvalstis to pamatnorādes sniegt vērtības konversijas faktoriem un sociālā diskonta likmēm, kuras izmanto ekonomiskajā analizē. Šīs references ir jāpiemēro konsekventi visos projektos. Īpaša uzmanība ir jāpievērš ēnu algas noteikšanai: vislabāk dažādiem reģioniem un sektoriem varētu izmantot dažādus

⁴ Atkarībā no naudas plūsmas profila dažos konkrētos gadījumos iekšējā ienesīguma norma var būt daudzkārtīga vai nedefinēta. *B/C* attiecības vērtība, piemēram, var būt atkarīga no tā, vai attiecīgais faktors tiek uzskatīts kā ieguvumu pieaugums vai izdevumu samazinājums.

konversijas faktoros, kas atspoguļotu iespējamās svārstības attiecīgajā darba tirgū (piem., dažādus bezdarba līmeņus).

Ne vienmēr ir iespējams izteikt skaitļos viss sociāli ekonomiskās ietekmes un tās novērtēt. Tāpēc papildus darbības rādītāju novērtējumam ir jāņem vērā nenaudas izdevumi un ieguvumi, īpaši saistībā ar (neto) ietekmi uz nodarbinātību, vides aizsardzību, sociālā vienlīdzību un vienlīdzīgām iespējām.

2.2.4 Jūtīguma un riska analīze

Kā minēts 40. panta e) punktā, izmaksu un ieguvumu analīzē ir jāietver „risku novērtējums”. Šādi, kā minēts iepriekš, ņemtu vērā nenoteiktību, kas vienmēr ir saistīta ar investīciju projektiem. Galvenokārt ir jāveic:

1. **Jūtīguma analīze:** tās mērķis ir noteikt projekta *kritiskos mainīgos*. Šai nolūkā analīzes pamatā procentuāli izmaina noteiktu projekta mainīgos un novēro, kā tādējādi mainās finanšu un ekonomiskās darbības rādītāji. Vienā reizē jāmaina tikai viens mainīgais un pārējie rādītāji jāsauglabā nemainīgi. Atbilstoši metodiskajiem norādījumiem par „kritiskiem” ieteicams uzskatīt tos mainīgos, kuru izmaiņas (pozitīvas vai negatīvas) par 1 % no neto pašreizējās vērtības pamatvērtību izmaina par 5 % . Tomēr analīzi var balstīt uz citiem kritērijiem.

Patvaļīgi izvēlētas procentuālās izmaiņas ne vienmēr atbilst mainīgā potenciālajam mainīgumam. *Robežvērtību* aprēķins var atklāt noderīgu informāciju, norādot, pie kādām procentuālajām mainīgā izmaiņām neto pašreizējā vērtība (ekonomiskā vai finansiālā) ir nulle.

2. **Riska analīze:** aprēķins, lai noteiktu procentuālo mainīgo izmaiņu ietekmi uz projekta darbības rādītājiem, vēl nenoteiks varbūtību, kad šīs izmaiņas notiks. Tas ir risku analīzes mērķis. Pēc tam, kad ir novērtēts kritisko mainīgo varbūtības sadalījums, var novērtēt finansiālās un ekonomiskās darbības rādītāju varbūtības sadalījumu. Līdz ar to analītiķis var sniegt noderīgus statistiskas datus par projekta darbības rādītājiem: paredzamajām vērtībām, standarta novirzēm, izmaiņu koeficientu utt.

Ir jāņem vērā tas, ka, ja jutīguma analīzi var veikt vienmēr, tad to pašu nevar teikt par risku analīzi. Dažos gadījumos (piem., vēsturisko datu trūkums par līdzīgiem projektiem) var izrādīties, ka ir diezgan grūti izstrādāt pamatotus pieņēmumus par kritisko mainīgo varbūtības sadalījumu. Šādos gadījumos, lai pamatotu jutīguma analīzes rezultātus, ir jāveic vismaz kvalitatīvais risku novērtējums.

3. ES FINANSĒJUMA APJOMA NOTEIKŠANA

3.1 Tiesiskais regulējums

Ar regulas 55. panta 2. punktu finansējuma deficīta metode ir noteikta par ES finansējuma aprēķinu pamatu projektos, no kuriem gūst ienākumus, paredzot, ka *atbilstīgie izdevumi* nedrīkst pārsniegt investīciju izmaksu pašreizējo vērtību, atņemot neto ieņēmumus no investīcijām, konkrētā pārskata periodā atbilstoši attiecīgo investīciju kategorijai.

Tomēr pretēji periodam no 2000.—2006. gadam tiek modulēti atbilstīgie izdevumi nevis līdzfinansējuma likme, lai saskaņotu Fondu ieguldījumus ar ienākumiem, kas gūti no projekta.

Ir jāņem vērā, ka 55. pantu piemēro ne tikai lielajiem, bet visiem projektiem. Tomēr „dalībvalstis var pieņemt ar attiecīgajām summām samērīgas procedūras, lai uzraudzītu ieņēmumus, ko rada darbības, kuru kopējās izmaksas ir mazāk nekā EUR 200000” (55. panta 5. punkts).

3.2 Darbības joma

Regulas 55. pantu piemēro ieguldījumu darbībām, kuras rada neto ieņēmumus no maksājumiem, kurus *tieši sedz lietotāji*. Tas nav spēkā attiecībā uz:

- projektiem, kuri nerada ieņēmumus (piem., bezmaksas ceļi);
- projektiem, kuros ieņēmumi pilnīgi nesedz darbības izmaksas (piem., dzelzceļi);
- projektiem, uz kuriem attiecas noteikums par valsts atbalstu (55. panta 6. punkts).

Parasti visiem projektiem, kuriem var veikt izmaksu un ieguvumu analīzi, saskaņā ar 55. panta 2. punktu ir iespējams aplēst paredzētos ieņēmumus. Ja izrādās, ka ir grūti novērtēt nākotnes ieņēmumus, īpaša uzmanība ir jāpievērš jutīguma un risku analīzei.

3.3 Finansējuma deficīta metode

Kopienas atbalsta līmeņa noteikšana pamatojas uz projekta „finansējuma deficīta” līmeni, t.i., sākotnējo investīciju diskontēto izmaksu daļu, kuru nesedz projekta diskontētie neto ieņēmumi.

Atbilstīgo izdevumu noteikšana saskaņā ar 55. panta 2. punktu nodrošina to, ka projekta īstenošanai pietiek finansiālo resursu, un tajā izvairās no tā, ka atbalsta saņēmējam rodas nepamatotas priekšrocības, t.i., tādējādi projekts netiek pārmērīgi finansēts.

Lodziņā turpmāk ir norādīti soļi ES finansējuma apjoma noteikšanai saskaņā ar 55. pantu.

SOĻI ES FINANSĒJUMA APJOMA NOTEIKŠANAI PROGRAMMĒŠANAS PERIODS 2007.—2013.

1. solis Aprēķināt finansējuma deficīta līmeni (R):

$$R = \text{Max EE/DIC},$$

kur

Max EE ir *maksimālās atbilstīgās izmaksas* = DIC-DNR (55. panta 2. punkts)

DIC ir *diskontētās investīciju izmaksas*

DNR ir *diskontētie neto ieņēmumi* = diskontētie ieņēmumi – diskontētās darbības izmaksas + diskontētā atlikusī vērtība

2. solis Aprēķināt „lēmuma summu” (DA), t.i., „summu, uz kuru attiecas prioritārā virziena līdzfinansējuma likme” (41. panta 2. punkts):

$$DA = EC * R,$$

kur

EC ir atbilstīgās izmaksas.

3. solis Aprēķināt (maksimālo) ES finansējuma apjomu:

$$ES \text{ finansējums} = DA * \text{Max Crpa},$$

kur

Max CRpa ir maksimālā līdzfinansējuma likme, kas noteikta prioritārajam virzienam Komisijas lēmumā, ar ko pieņem darbības programmu (53. panta 6.punkts).

4. ĪPAŠI ASPEKTI

4.1 Parasti paredzamais ienesīgums

Ienesīgums liecina par gūtās peļņas un ieguldījumu apjoma attiecību. Vienkāršākais veids, kā novērtēt ienesīgumu, ir aprēķināt iekšējā ienesīguma normu, kas ir diskonta likme, pie kuras diskontētās projekta izmaksu un ieņēmumu plūsmu starpība ir nulle. Citiem vārdiem, iekšējā ienesīguma norma ir diskonta likme, pie kuras izmaksu un ieņēmumu plūsmas neto pašreizējā vērtība (NPV) ir nulle.

Parastais paredzētais investīciju ienesīgums nodrošina pietiekošus ienākumus, lai precīzi segtu ieguldījumu izvēles izdevumus (labākais alternatīvais ienesīgums, ko var nopelnīt ar investora darbu, vadību un pašu kapitālu).

Paredzētais ienesīgums var būt ļoti atkarīgs no projekta riskiem. Savukārt, riski ir atkarīgi no daudziem faktoriem, piemēram, valsts/reģiona, kurā projektu īsteno, sociāli ekonomiskais pamats, projekta īstenošanas grūtībām, tā ekonomiskā dzīves cikla, valūtas kursa svārstību un, īpaši, ar projekta ieņēmumiem saistītā riska. Šie faktori ir atbilstoši jāņem vērā jutīguma un risku analīzē.

Ar 55. pantu ir atļauts dažādot Fondu piesaistīšanu tā, lai parastais paredzētais ienesīgums būtu atbilstoši ņemts vērā un nenotiktu pārmērīga finansēšana. Tas ir īpaši svarīgi tad, ja projektā ir iesaistīts privātais partneris. Šādā gadījumā ieguldījuma apjoms ir rūpīgi jānosaka, lai privātais ieguldītājs negūtu nesamērīgu peļņu.

PARASTAIS PAREDZĒTAIS IENESĪGUMS			
Finansējuma shēma Paredzētais ienesīgums*	Galvenokārt aizdevumi (+ zems finansējuma līmenis)	Aizdevumi + finansējums	Valsts finansējums
Vidējs – augsts	– Lidostas – Enerģētika		

	<ul style="list-style-type: none"> – Tūrisms – Telekomunikācijas/informācija un komunikāciju tehnoloģijas – Rūpnieciskie kompleksi un – Ražošanas investīcijas 		
Vidējs		<ul style="list-style-type: none"> – Cietie atkritumi – Oostas 	
Vidējs – zems		<ul style="list-style-type: none"> – Maksas ceļi – Sabiedriskais transports – Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšanas iekārtas 	
Zems			<ul style="list-style-type: none"> – Dzelzceļi – Veselības aprūpe – Izglītība – Pētniecība, jauninājumi un tehnoloģijas nodošana
Nav			<ul style="list-style-type: none"> – Bezmaksas ceļi – Plūdu novēršana

* *Avots: Reģionālās politikas ģenerāldirektorāts*

Ir jāņem vērā, ka šī tabula pamatojas uz *investīciju* finansiālā ienesīguma normu (FRR/C), kas valsts dažādās vietās var atšķirties un ne vienmēr atspoguļo ieguldītāja(-u) paredzēto ienesīgumu. Tā projekta atbalstītājam ir jāpārbauda, izskatot katru gadījumu atsevišķi, īpaši tad, ja ir iesaistīts privātais ieguldītājs, novērtējot attiecīgo *kapitāla* finansiālā ienesīguma normu (FRR/K).

4.2 Princips „piesārņotājs maksā”

Princips „piesārņotājs maksā” ir viens no Kopienas vides politikas principiem (EK Līguma 174. pants), un to piemēro visā Eiropas teritorijā. Īpaši Kopienas tiesību akti regulē atkritumu apsaimniekošanu. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2006/12/EK par atkritumiem saskaņā ar principu, ka maksā piesārņotājs, atkritumu apglabāšanas izmaksas ir jāsedz īpašniekam, kas nodod atkritumus savācējam vai uzņēmumam, un/vai iepriekšējam īpašniekam vai tā produkta ražotājam, no kura radušies šie atkritumi (15. pants).

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes ūdens pamatdirektīvu (2000/60/EK) „Dalībvalstis ievēro ūdens pakalpojumu izmaksu, tostarp vides aizsardzības un resursu izmaksu atgūšanas principu, jo īpaši saskaņā ar principu, ka maksā piesārņotājs.”(9. pants).

Komisija veicinās maksu piemērošanas sistēmas, kur par vides piesārņojuma izmaksām un preventīviem pasākumiem maksā tie, kas rada piesārņojumu. Šīm maksu piemērošanas sistēmām ir jābūt proporcionālām sociālajām ražošanas robežizmaksām, ietverot vides izmaksas un izmaksas saistībā ar resursu ierobežotību

(piem., ūdeni), vai tās ir jāaprēķina tā, lai tiktu ietekmēta lēmumu pieņemšana. Tādējādi transporta infrastruktūrā, maksai ir jāietver, piemēram, ne tikai infrastruktūras, bet arī ārējās izmaksas, t.i., nelaiemes gadījumu, gaisa piesārņojumu, trokšņa un satiksmes sastrēgumu izmaksas.

Jānorāda, ka finansējuma deficīta metode kavē piemērot principu, ka maksā piesārņotājs, jo augstāku tarifu dēļ Fondu ieguldījums ir mazāks, kas citos gadījumos ir vienāds. Tomēr vadošām iestādēm ir jāņem vērā tas, ka atbilstoša maksas piemērošanas sistēma ir ne tikai vērtīga no ekonomiskā viedokļa, bet arī vēlama pasākumu finansiālajai ilgtspējai ilgtermiņā (skat. arī 4.3. punktu par īstenojamību).

4.3 Taisnīgums (īstenojamība)

Regulas 55. pantā attiecībā uz izmantošanas maksas īstenojamību ir jāpieņem „taisnīguma apsvērumi saistībā ar dalībvalsts relatīvo labklājību”. 55. pantā ir ietverti Kopienas atbalsta iespējamie varianti (nosakot atbilstīgos izdevumus) saskaņā ar attiecīgās valsts vai reģiona relatīvo labklājību jeb lietotāju maksātspēju. Jo zemāka ir maksa konkrētā projektā, jo *ceteris paribus* augstāks ir ES finansējuma līmenis. Ja pieņem, ka maksa ir noteikta tā, lai ņemtu vērā reģionālo (valsts) ienākuma līmeni, reģiona (valsts) ienākumi būs zemāki, jo lielāks būs Fondu finansējums.

Lai veicinātu piešķirumu efektivitāti, Komisija veicinās maksas piemērošanas sistēmu attīstību, kas atspoguļo sociālās ražošanas robežizmaksas. Tomēr, apsverot maksas īstenojamību, dalībvalstis vēlas mākslīgi ierobežot maksas apjomu, lai izvairītos no neproporcionāla lietotāju finansiālā sloga un lai nodrošinātu, ka maznodrošinātās sabiedrības grupas var izmantot šos pakalpojumus vai preces.

Maksas piemērošanas sistēma ir jābalsta uz reālo resursu patēriņu, un maksai ir jāsedz vismaz darbības un uzturēšanas izmaksas, kā arī būtiska aktīvu nolietojuma daļu. Jāparedz atbilstoša maksas struktūra, lai palielinātu projekta ieņēmumus pirms valsts subsīdijām, līdztekus ņemot vērā īstenojamības faktoru. Piemēram, ūdensapgādei un kanalizācijai vispārpieņemtā īstenojamības attiecība ir 4 %.

Komisija aicina dalībvalstis savās pamatnorādēs sniegt informāciju par īstenojamības attiecību (grupām ar vidējiem ienākumiem un/vai maznodrošinātajiem), kuras var norādīt kā references vērtību projektos, kas iesniegti līdzfinansējuma saņemšanai.

Vadošām iestādēm jāapzinās, ka ir iespējams kompromiss starp finansiālo darbību ilgtspēju ilgtermiņā un maksas līmeni, kādu lietotājiem noteiks par precēm un pakalpojumiem, ņemot vērā īstenojamības kritērijus.

II pielikumā ir norādīti daži Viduseiropas un Austrumeiropas kohēzijas dalībvalstu pašreizējās īstenojamības references vērtības komunālajiem pakalpojumiem.

4.4 Publiskā un privātā sektora partnerība

Publiskā un privātā sektora partnerība (PPP) tiek veidota dažādi; un tās attīstība vēl nav noslēgusies un tā ir jāpielāgo katra projekta un projekta partneru individuālajām vajadzībām un raksturojumam. Ja ir pietiekamas iespējas iesaistīt privāto sektoru, PPP var būt atbilstoša finanšu investīciju metode, lai nodrošinātu papildu kapitālu un efektīvākus pakalpojumus. Šādā gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš PPP juridiskajai struktūrai, jo tas zināmā mērā var ietekmēt to izdevumu atbilstību, kurus var līdzfinansēt.

PPP pasākumi īpaši pievilcīgi ir jaunajām dalībvalstīm, kurās ir milzīgs finansējuma pieprasījums, liels finansējuma deficīts, efektīvu sabiedrisko pakalpojumu nepieciešamība, augoša tirgus stabilitāte un tendences, kas rada labvēlīgu privāto investīciju vidi.

Ienākumu un izdevumu analīzes sakarā, veicot finansiālo analīzi, ir jāņem vērā šādi aspekti:

- **Finansiālo diskonta likmi var palielināt**, lai atspoguļotu augstāku kapitāla izvēles izdevumu iespēju privātajam investoram. Tas ir jāpamato projekta virzītājam par katru gadījumu atsevišķi, vajadzības gadījumā sniedzot pierādījumus par privātā investora ienākumiem pagātnē no līdzīgiem projektiem.
- Vairākās PPP shēmās (piem., *BOT*, *DBFO*) infrastruktūras īpašnieks (parasti valsts partneris) nav tās operators (privātais partneris). Finansiālo analīzi parasti veic no infrastruktūras īpašnieka viedokļa. Tomēr šādos gadījumos **finansējuma deficīta noteikšanai ir jāizmanto konsolidētā (īpašnieka un operatora) analīze**.

Saskaņā ar 55. panta 1. punktu ieņēmumi, kuri ir jāņem vērā, aprēķinot atbilstīgos izdevumus un pēc tam projekta finansējuma deficītu, ir tie, ko ar maksu tieši sedz lietotāji.

Piemēram, „ēnu maksas” modelī lietotājs nemaksā nekādas maksas. Tā vietā attiecīgajā koncesijas periodā publiska struktūra (īpašnieks) maksā „maksu” privātajam partnerim (operatoram). Konsolidētās finansiālās analīzes izmantošana finansējuma deficīta noteikšanai nodrošina to, ka šajā gadījumā „maksas” neņem vērā atbilstoši 55. panta 1. punkta noteikumiem. Patiešām operatora ieņēmumi atbilst īpašnieka izdevumiem, līdz ar to konsolidētajā analīzē abi lielumi izlīdzinās un neietekmē projekta neto naudas plūsmu.

5. NOBEIGUMA PIEZĪMES

Dalībvalstis atbild par normatīvajos aktos noteikto noteikumu piemērošanu attiecībā uz izmaksu un ieguvumu analīzi un projektiem, kas rada ieņēmumus. Komisija pieņem lēmumu par *ERDF* un Kohēzijas fonda lielajiem projektiem un tajā nosaka fondu finansējuma apjomu, ņemot vērā iesniegumā sniegto informāciju un vajadzības gadījumā turpmākos kalkulācijas.

Konsekvences labad katrā dalībvalstī ierosina dalībvalstīm pašām izstrādāt savas pamatnorādes, ņemot vērā iestāžu specifiku, īpaši transporta un vides nozarē. Komisija atbalstīs dalībvalstis to uzdevuma veikšanā ar *JASPERS* palīdzību, lai nodrošinātu pareizu ES pamatnorāžu piemērošanu valstīs.

Šāda pieeja nozīmē to, ka Komisijai un dalībvalstīm ievērojami atvieglos darbu un līdz ar to turpinās paātrināt lēmumu pieņemšanas procedūras par lielajiem projektiem. Tai būs arī būtiski ietekmēs resursu palielināšanu programmēšanas periodam no 2007.—2013. gadam

6. GLOSĀRIJS

Diskontēšana	Izmaksu un ieguvumu nākotnes vērtības pielāgošana tagadnes vērtībai, izmantojot diskonta likmi.
Diskonta likme	Likme, pēc kuras nākotnes vērtības tiek diskontētas tagadnes vērtībām.
Iekšējā ienesīguma norma	Diskonta likme, pie kuras izdevumu un ieguvumu plūsmas neto pašreizējā vērtība ir nulle. Iekšējā ienesīguma norma tiek salīdzināta ar orientējošo, lai novērtētu ierosinātā projekta darbību.
Investīciju izmaksas	Kapitāla izmaksas projekta īstenošanas gaitā.
Darbības izmaksas	Izmaksas, kas rodas investīciju apgūšanā, ieskaitot parastos un ārkārtas uzturēšanas izdevumus, bet izslēdzot amortizāciju vai kapitāla izmaksas.
Neto pašreizējā vērtība (NPV)	Summa, kuru iegūst, atņemot investīciju paredzētās izmaksas no paredzēto ieguvumu diskontētās vērtības.
Projekts	Darbība, kas ietver virkni darbu, pasākumu vai pakalpojumu, kas paši par sevi ir paredzēti nedalāmu, ekonomiski un tehniski precīzu uzdevumu izpildei, kuriem ir skaidri noteikti mērķi.
References periods	Gadu skaits, par kuriem tiek sniegtas prognozes izdevumu un ieguvumu analīzē.
Atlikusī vērtība	Aktīva neto pašreizējā vērtība references perioda pēdējā gadā, kas ir izvēlēts novērtējuma analīzei.
Projekts, kas rada ieņēmumus	Jebkura darbība, kas ir saistīta ar ieguldījumiem infrastruktūrā, kuras izmantošanas maksu tieši sedz lietotāji, vai jebkura darbība, kas ietver zemes vai ēku pārdošanu vai iznomāšanu vai jebkādu citu pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību..
Ieņēmumi	Ieņēmumi, kurus ir paredzēts saņemt no investīcijām, piemērojot cenas vai maksu.

7. LITERATŪRAS SARAKSTS

Commissariat général du Plan, *Révision du taux d'actualisation des investissements publics*, 2005.

<http://www.plan.gouv.fr/intranet/upload/actualite/Rapport%20Lebegue%20Taux%20actualisation%2024-01-05.pdf>

European Commission, DG Regional Policy, *Guide to cost-benefit analysis of investment projects*, 2002.

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide02_en.pdf

European Commission, DG Regional Policy, *Guidelines for Successful Public–Private Partnerships*, 2003.

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/guides/ppp_en.pdf

European Commission, *HEATCO - A harmonised approach to assessing costs for transport projects at the European level*, project funded under the 6th Framework Programme, coordinated by the University of Stuttgart, 2006.

<http://heatco.ier.uni-stuttgart.de/>

European Investment Bank and European Commission, *RAILPAG – Railway Project Appraisal Guidelines*, 2005.

<http://www.railpag.com>

Fankhauser S. and Tepic S., *Can poor consumers pay for energy and water? An affordability analysis for transition countries*, EBRD Working Paper n. 92, 2005.

<http://www.ebrd.com/pubs/econo/wp0092.pdf>

HM Treasury, *Appraisal and evaluation in Central Government. The Green Book*, HMSO, London, 2003.

http://www.hm-treasury.gov.uk/economic_data_and_tools/greenbook/data_greenbook_index.cfm

Pearce D., Atkinson G. and Mourato S., *Cost Benefit Analysis and the Environment: Recent Developments*. OECD / Edward Elgar, Cheltenham, 2005.

I PIELIKUMS:

PUBLISKĀ UN PRIVĀTĀ SEKTORA PARTNERĪBA (PPP)

PPP var nodrošināt virkni priekšrocību, ja ir iespējams pārliecināties, ka tādā veidā tiks panākta papildus pievienotā vērtība salīdzinājumā ar citām pieejām, ja pastāv efektīva ieviešanas struktūra un ja visu pušu mērķi partnerības ietvaros ir sasniedzami.

Komisija ir identificējusi četras galvenās privātā sektora nozīmes PPP shēmās:

- nodrošināt papildus kapitālu,
- nodrošināt alternatīvas vadības un īstenošanas prasmes,
- nodrošināt patērētājam un visai sabiedrībai kopumā pievienoto vērtību,
- nodrošināt labāku vajadzību identifikāciju un optimālu resursu izmantošanu.

Tomēr ir jāņem vērā, ka PPP shēmas ir sarežģīti izstrādāt, īstenot un vadīt. Tās nekādā gadījumā nav vienīgā vai priekšrocības izvēle.

Pamatnorādes veiksmīgai publiskā un privātā sektora partnerībai (skatīt tīmekļa vietni:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/guides/ppp_en.pdf)

tika izstrādātas kā praktisks instruments PPP praktiķiem publiskajā sektorā, kuri nodarbojas ar PPP shēmas strukturēšanas iespēju un finansējuma piešķirumu integrāciju. Tajās uzmanība ir pievērsta galvenajiem jautājumiem:

- pieejas nodrošināšana brīvājam tirgum un godīga konkurence;
- sabiedrisko interešu aizsardzība un pievienotās vērtības maksimāla palielināšana;
- Optimālā finansējuma piešķiruma līmeņa noteikšana, lai īstenotu dzīvotspējīgu un ilgtspējīgu projektu, kā arī izvairītos no negaidītas peļņas gūšanas no finansējumiem;
- Visefektīvākā PPP veida izvērtēšana konkrētam projektam.

PPP veidi:

- **Tradicionālais publisko pakalpojumu iepirkums** – ir saistīts ar līgumiem par pakalpojumu sniegšanu skaidri noteiktu uzdevumu veikšanai, publiskais sektors ir aktīvu īpašnieks un atbildīgs par finansēšanas vadību.
- **BOT projekti** – šī PPP veida iezīme ir tāda, ka, kamēr aktīvu īpašumtiesības un atbildība par finansēšanas vadību ir publiskajam sektoram, aktīviem ir privātais operators, kas gūst ieņēmumus no to darbības un līdz ar to (tiešus vai netiešus) maksājumus no lietotājiem.
- **Koncesijas līgumi** – publiskais sektors uztic vadību privātajai pusei, bet atbildība par finansējumu tiek dalīta un privātais koncesionārs ņem līdzvērtīgu daļību. Aktīva īpašumtiesības saglabājas (tomēr) publiskajam sektoram.

II PIELIKUMS:

VIENLĪDZĪBA (ĪSTENOJAMĪBA)

Tālāk tabulās ir norādīti pašreizējās īstenojamības koeficienti Centrālās un Austrumeiropas Kohēzijas dalībvalstīm. Īstenojamības koeficienti ir sniegti attiecībā uz mājsaimniecībām gan ar vidējiem, gan apakšējās deciles ienākumiem. Ir jāņem vērā tas, ka šie indikatori attiecas uz *faktiskajiem* pašreizējiem izdevumiem par konkrētajiem komunālajiem pakalpojumiem, kuri ne vienmēr atspoguļo maksimālo *potenciāli* īstenojamo tarifu līmeni. Tabulām ir tikai ilustratīvs nolūks.

1. tabula - Pašreizējā komunālo pakalpojumu īstenojamība, vidējas mājsaimniecības (% no kopējiem mājsaimniecības izdevumiem)

	Elektrība	Apkure	Ūdens
Čehija	4,2	3,4	1,2
Igaunija	3,2	5,4	1,0
Ungārija	5,3	1,9	4,1
Latvija	2,2	3,2	0,8
Lietuva	2,8	3,7	1,1
Polija	4,5	2,7	2,0
Slovākija	3,5	7,9	1,3
Slovēnija	4,5	1,2	1,3
<i>Vidējā īstenojamība</i>	<i>3,8</i>	<i>3,7</i>	<i>1,6</i>

Avots: EBRD

2. tabula - Pašreizējā komunālo pakalpojumu īstenojamība, zemākā decile (% no kopējiem mājsaimniecības izdevumiem)

	Elektrība	Apkure	Ūdens
Čehija	5,5	3,3	1,5
Igaunija	8,2	15,4	2,4
Ungārija	6,3	1,3	4,0
Latvija	2,2	2,8	0,9
Lietuva	3,1	0,7	0,7
Polija	5,7	1,2	1,8
Slovākija	11,4	18,6	4,3
Slovēnija	9,4	1,9	2,6
<i>Vidējā īstenojamība</i>	<i>6,5</i>	<i>5,7</i>	<i>2,3</i>

Avots: EBRD

III PIELIKUMS:

ES FINANSĒJUMA APJOMA NOTEIKŠANA: SKAITLISKS PIEMĒRS

Pieņemsim, ka Fondu atbalsts tiek pieprasīts lielam projektam saskaņā ar prioritāro virzienu, kura līdzfinansējuma likme ir 75%. Finansiālajā analīzē izmanto reālo 5 % diskonta likmi. Projektam ir šāds naudas plūsmas profils:

<i>ME - 2007 pastāvīgās cenas</i>					
Gads	Investīciju izmaksas	Darbības izmaksas	Ieņēmumi	Atlikusī vērtība	Neto naudas plūsma
2007	25	-	-	-	- 25
2008	25	-	-	-	- 25
2009	25	-	-	-	- 25
2010	25	-	-	-	- 25
2011	-	2	4	-	2
2012	-	2	4	-	2
2013	-	2	4	-	2
2014	-	2	4	-	2
2015	-	2	4	-	2
2016	-	2	4	-	2
2017	-	2	4	-	2
2018	-	2	4	-	2
2019	-	2	4	-	2
2020	-	2	4	-	2
2021	-	2	4	-	2
2022	-	2	4	-	2
2023	-	2	4	-	2
2024	-	2	4	-	2
2025	-	2	4	-	2
2026	-	2	4	5	7
Kopā	100	32	64	5	
Kopā (Diskontēts)	89	18	36	2	-68,93

	Diskontētās vērtības	Nediskontētās vērtības
Kopējās investīciju izmaksas		100
...no kurām attaisnotās izmaksas (EK), apm.,		80
Diskontētās investīciju izmaksas (DIC)	89	
Diskontētie neto ieņēmumi (DNR) = 36+2-18	20	

1. solis. Aprēķināt finansējuma deficīta likmi (R):

Vispirms ir jānosaka „atbilstīgie izdevumi” (EE) saskaņā ar 55. panta 2. punktu:

$$EE = DIC - DNR$$

$$EE = 89 - 20 = 69$$

Pēc tam finansējuma deficīta likmi (R) aprēķina šādi:

$$R = EE / DIC$$

$$R = 69/89 = 78\%$$

2. solis. Aprēķināt „lēmuma summu” (DA), t.i., „summu, uz kuru attiecas prioritārā virziena līdzfinansējuma likme” (41. panta 2. punkts):

$$DA = EC * R,$$

kur

EC ir atbilstīgās izmaksas

$$DA = 80 * 78\% = 62$$

3. solis. Aprēķināt (maksimālo) ES finansējumu

$$ES \text{ finansējums} = DA * CR_{pa},$$

kur

CR_{pa} ir maksimālā prioritārā virziena līdzfinansējuma likme, kas noteikta Komisijas lēmumā, ar ko pieņem rīcības programmu (53. panta 6. punkts).

$$ES \text{ finansējums} = 62 * 75\% = 47$$